

İstanbul Divanyolu'nda Sultan II. Mahmud Türbesi'nin Haziresindeki Kadın Mezar Taşları

Grave Stones Belonging to Women in the Graveyard of the Tomb of Sultan Mahmud II in Divanyolu, İstanbul

Zerrin KÖŞKLÜ | **Sibel TİĞCI**
Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi | Ahi Evran Üniversitesi
Sanat Tarihi Bölümü | Mucur Meslek Yüksekokulu
zkosklu@hotmail.com | stigci@hotmail.com

ÖZET

İstanbul Divanyolu'nda Sultan II. Mahmud Türbesi'nin Haziresi, Osmanlı döneminin Ampir Üslubunu yansıtan en zengin mezar taşı örneklerine sahiptir. Bu çalışmada 1860-1987 yılları arasına tarihlenen haziredeki onbeş kadın mezar taşı, kronolojik olarak sıralanmış, kataloglar halinde belgelenmiş ve dönemin üslup anlayışı içerisinde değerlendirilmiştir. Mezar taşları, dikdörtgen ve silindirik olmak üzere iki ana tipe ayrılmaktadır. İncelenen kadın mezar taşlarından yakın tarihli olanlar bezemesiz, diğerlerinin ise ağırlıklı olarak bitkisel, yanı sıra soyut, nesnel ve geometrik motifler ile bezendiği görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Ampirik üslup, Sultan II. Mahmud, geometrik motif, mezar taşı

ABSTRACT

The Graveyard of the Tomb of Sultan Mahmud II, as located in Divanyolu, İstanbul, have rich samples of grave stones that reflect the Empirical Style of the Ottoman Era. In this study, 15 grave stones in the graveyard, belonging to women and dated between 1860 and 1987, are chronologically arranged, documented as catalogues and evaluated taking the style of the related periods into consideration. These gravestones are divided into two main types as rectangular and cylindrical. It is observed that the gravestones belonging to recent years are without ornament and that the rest of them are ornamented with the motifs of plants as well as abstract, figured and geometric motifs.

Keywords: Empirical style, Sultan Mahmud II, Settlement, geometric motifs, gravestone

İstanbul'da Divanyolu Caddesi üzerinde yer alan Sultan II. Mahmut Türbesi, Sebili, Çeşmesi ve Haziresi 1840 tarihinde yaptırılmıştır. Bu cadde üzerinde sekizgen türbe, cephenin sonunda çeşme, ortada sebil ve sebilin iki tarafındaki uzantıların ortalarında birer kapı simetrik olarak düzenlenmiştir (Foto. 1). Yuvarlak kemerli kapılardan bir platform üzerinde bulunan hazireye ulaşılmaktadır (Foto. 2). II. Mahmut Türbesi ve ona bağlı yapılar grubu ampir üslubun İstanbul'daki en önemli temsilcisidir¹. Sultan II. Mahmut Haziresinde Osmanlı askeri ve mülki mensupları, saray hizmetinde bulunan kişiler, ilmiye mensupları ve Tanzimat döneminin önemli isimlerine ait mezarlar, itinalı işçilikleri, malzemeleri, farklı tipolojileri ve süsleme özellikleri ile bu dönemin

üslubunu yansıtır. Bu çalışmada hazirede yer alan az sayıdaki kadın mezarlarına dikkat çekilmek istenmiş ve tanıtılmaya çalışılmıştır. Hazirede bulunan mezarlar adalar şeklinde gruplandırılmış ve yedi ada oluşturulmuştur (Çizim1). Bunların içerisinde beş adada kadın mezarı tespit edilmiş ve bu mezarların Osmanlı Sultanlarının torunları ile dönemin ileri gelen hanımlarına ait olduğu görülmüştür.

1 Nolu Mezar Taşı

Kimliği: Şevknihal Kadın²

Yeri: Üçüncü adada bulunur. Birinci giriş kapısının sol tarafındaki mezardır.

Ölüm Tarihi: 1860

Kitabesi: Baş taşının dış yüzeyinde dikdörtgen çerçeveler halinde kartuşlar içerisinde on satırlık kitabesi³ bulunmaktadır. Kitabe şu şekildedir:

<p>حرمسرای همایونده صدق و خلوص ایله ایفای حسن خدمت..... استقامت ایدرک حزینه دار اوسته لق مقام والاسنی اخراز و حسن اعتماد و اعتباره مظهریتله اکتساب عز و شرف و امتیاز ایتمش اولان صاحب الخیرات و فخر ال مخدرات مرحومه مغفور لها شوق نحال اوسته حضر تلیزینک روح شریفی واصل رحمت و غفران و نائل روضه رضوان اوله فی ۲۴ ربیع الاول سنه ۱۲۷۷ عبد الفتاح</p>	<p>-Harem-i saray-ı hümayunda sıdk ve hulul ile ifa-yı -Hüsn-ü hidmetistikamet ederek -Hazinedar ustalık makam-ı valasını ihraz -Ve hüsn-ü itimad ve itibara mazhariyetle iktisab-ı -İzz ve şeref ve imtiyaz etmiş olan -Sahibü'l hayrat fahru'l- muhadderet merhume -Ve magfur-u leha Şevknihal usta hazrelerinin -Ruh-u şerifi vasıl-ı rahmet -Ve gufran ve nail-i ravza-i rızvan ola -Fi 24 Rabii'l- evvel sene 1277 -Abdul Fettah</p>
---	---

Mezar Tipi: Çatma lahit mezar

Malzemesi: Beyaz mermer

İşlenişi: Yüksek kabartma

Başlık Tipi: Bitkisel tepelik

Mezar Ölçüleri			Kaide Ölçüleri						Şahide Ölçüleri							
Uzun Kenar	Kısa Kenar	Yük.	I. Kaide			II. Kaide			Baş Taşı				Ayak Taşı			
			Uzun Kenar	Kısa Kenar	Yük.	Uzun Kenar	Kısa Kenar	Yük.	Yük.	Alt Genişlik	Ust Genişlik	Kalınlık	Yük.	Alt Genişlik	Ust Genişlik	Kalınlık
297cm	88cm	75cm	399cm	217cm	12cm	313cm	135cm	12cm	174cm	44cm	51cm	11cm	182cm	45cm	50cm	11cm

Süsleme Özellikleri: Sandukanın yüzeyleri tamamen bezemesizdir. 44x28 cm kare kaide üzerine yükselen dikdörtgen gövdeli şahidelerin alt kısımları kıvrımlarla vurgulanmış, üzeri akant yapraklarından oluşan tepelik bir şekildedir (Çizim 2) (Foto.3-4).

2 Nolu Mezar Taşı

Kimliği: Revnak Kadın⁴

Yeri: Üçüncü adada bulunur. Birinci giriş kapısının sol tarafındaki mezardır.

Ölüm Tarihi: 1865

Kitabesi: Baş taşının dış yüzeyinde dokuz satırlık kitabesi gül ve pençberk motiflerinin oluşturduğu bir çelenk arasında, kartuşlar içerisinde bulunmaktadır. Kitabeye şu şekildedir:

<p>كل نفس ذائقة الموت حرمسرای هماهون ملوکانه ده حزینه دار اوسته لق رتبه جلیله سی خدمت مستوجب المفخرین ایکن ارتحال دار بقا ایدن مخدرات و مستوراتدن مرحومه و مغفور لها روناق استه حضرتلرینک روح شریفلریچون الله تعالی فاتحه فی ۲۷ را سنه ۱۲۸۲</p>	<p>-Küll-i nefsin zaikatül mev't -Harem-i saray-ı hümayu-nu mülükane -Hazine dar ustalık rutbe-i celilesi -Ve hizmet-i müstevcibü'l-mefharetinden -İken irtihal-i dar-ı beka eden muhadderat -Ve mesturatdan merhume ve magfur-u leha -Revnağ usta hazretlerinin -Ruh-ı şerifiçün lillahi Teala Fatiha -Fi 27 sene 1282</p>
---	--

Mezar Tipi: Çatma lahit mezar

Malzemesi: Beyaz mermer

Genişliği: Yüksek kabartma

Başlık Tipi: Güneş tepelikli

Mezar Ölçüleri			Kaide Ölçüleri						Şahide Ölçüleri							
Uzun Kenar	Kısa Kenar	Yük.	I. Kaide			II. Kaide			Baş Taşı				Ayak Taşı			
227cm	68cm	66cm	Uzun Kenar	Kısa Kenar	Yük.	Uzun Kenar	Kısa Kenar	Yük.	Yük.	Alt Genişlik	Ust Genişlik	Kalınlık	Yük.	Alt Genişlik	Ust Genişlik	Kalınlık
			322cm	191cm	13cm	282cm	140cm	14cm	180cm	47cm	x	14cm	180cm	47cm	x	14cm

Süsleme Özellikleri: Uzun yüzeylerdeki panoların ortasına gül ve gelinciklerden oluşan bir buket yerleştirilmiştir. Buketin her iki yanından simetrik olarak uzanan papatyaların oluşturduğu çelenk alttan bir kurdele ile bağlanmıştır. Çelengin dış kısımlarında lale motifleri vardır. Yanlarda ise dairesel bir çelenk içerisinde gül buketi yine simetrik olarak bulunmaktadır. Kısa yüzeylerin panolarında alttan bir kurdele ile bağlanmış gül ve papatya motiflerinin oluşturduğu çelenk içerisine, çiçek gibi açılan yapraklar arasına bir gül yerleştirilmiştir. Sandukanın etrafını kıvrımlı yapraklara sahip, zarif çiçeklerin oluşturduğu bir dal çevrelemektedir.

Sanduka kapağının üzerinde 34x19 cm ölçülerinde oval bir kabir suluğu bulunmaktadır. Şahideleri 41x47 cm bir kaide üzerine oturmaktadır. Dikdörtgen gövdeli, tabanı armudi formundaki şahideleri soyut yaprak motiflerinden oluşan süslemeli bir altlık kaideye bağlamaktadır. Başlıklar, ortasında çiçek bulunan güneş tepeliklidir. Şahidelerin baş taşında kitabesi, ayak taşının iç yüzeyinde, çift kulplu, bir vazoya içinden birbirine sarılarak yükselen iki asma dalı görülür (Çizim 3-5) (Foto.5).

3 Nolu Mezar Taşı

Kimliği: Ferahnüma Kadın⁵

Yeri: Üçüncü adada bulunur. Birinci giriş kapısının sol tarafındaki ilk mezardır.

Ölüm Tarihi: 1870

Kitabesi: Baş taşının dış yüzeyinde on satırlık kitabesi pençberk motiflerinin oluşturduğu bir çelenk arasında, kartuşlar içerisinde bulunmaktadır. Kitabe şu şekildedir:

هو الحى حرم سراى همایونده ملوکانه ده خزینہ دار اوسئہ لى رتبه جلیله سى و خدمت مستوجب المفخرت امليله براز وقت بکام و مؤخرأ چراع بیوریلوب نو دفعهارتحال دار بقا ایدن مخدرات و مستوراتدن مرحوم و مغفور لها فرحماز استه خضر تلتربنک روح شریفلیچون لله تعالی فاتحه سنه ۱۲۸۷ سلخ رمضان	-Hüve'l-hayyül -Harem-i sarayı hümayun-u mülükane -Hazine dar ustaluk rutbe-i celilesi -Hidmet-i müstevcibü'l-mefhareterine nailiyle -Biraz vakit beka ve muahharan çerağ -Buyurulub bu defa irtihal-i dar-ı beka -Eden muhadderat ve mesturatdan merhume -Ve magfuru leha Ferahnüma Usta Hazretlerinin -Ruhu şerifiçün lillahi Teala Fatiha -Sene 1287 -Selh-i Ramazan
---	---

Mezar Tipi: Çatma lahit mezar

Malzemesi: Beyaz mermer

İşlenişi: Yüksek kabartma

Başlık Tipi: Güneş tepelikli

Mezar Ölçüleri			Kaide Ölçüleri						Şahide Ölçüleri							
Uzun Kenar	Kısa Kenar	Yük.	I. Kaide			II. Kaide			Baş Taşı				Ayak Taşı			
			Uzun Kenar	Kısa Kenar	Yük.	Uzun Kenar	Kısa Kenar	Yük.	Yük.	Alt Genişlik	Ust Genişlik	Kalınlık	Yük.	Alt Genişlik	Ust Genişlik	Kalınlık
223cm	69cm	71cm	279cm	118cm	16cm	x	x	x	187cm	44cm	48cm	13cm	177cm	43cm	46cm	13cm

Süsleme Özellikleri: Sandukanın uzun yüzeylerinde, ortaya bir gün çiçeği yerleştirilmiştir. Gün çiçeğinden ana yönlere doğru kıvrımlı dallarla akant yaprakları, ara yönlerden ise birer gül uzanmaktadır. Ayrıca panonun köşelerinden bir düğümünden çıkan ve içe doğru uzanan akant yaprakları işlenmiştir. Benzer bir süsleme kısa yüzeylerde de görülür. Sandukanın çevresini pençberklerin oluşturduğu bir bordür kuşağı çevrelemektedir. 44x40 cm bir kaide üzerine oturan dikdörtgen gövdeli, armudi formundaki şahideleri soyut yaprak motiflerinden oluşan süslemeli bir altlık kaideye bağlamaktadır. Başlıklar, ortasında çiçek bulunan güneş tepeliklidir. Şahidelerin baş taşında kitabe, ayak taşının iç yüzeyinde, çift kulplu bir vazo içinden yükselen ve üzerinde üzümlerin sarkıtıldığı asma dalı bulunur.

Sandukanın kapak taşının ortasına, kare bir kaide üzerine vazo yerleştirilmiştir. Vazonun gövdesinde stilize yaprak, ağız kısmında lotusların oluşturduğu bir bezeme görülmektedir (Çizim 6-7) (Foto. 6).

4 Nolu Mezar Taşı**Çizim: 35**

Resim: 99-101

Kimliği: Eser Kalfa Kadın⁶

Yeri: Üçüncü adada bulunur. Birinci giriş kapısının sol tarafındaki mezardır.

Ölüm Tarihi: 1883

Kitabesi: Silindirik olarak yükselen baş taşının iç yüzeyinde dokuz satırlık kitabesi kartuşlar içerisinde bulunmaktadır. Kitabe şu şekildedir:

هو الباقي يا الهى المبارك اسم باكن عزتى هم رسولك فخر عالم شاه كونين حرمتى ايله قبرم روضه جنت يا اله العالمين كيجه كوندوز ايلسونلر حور غلمان خدمتى حرم همايون باش كاتى مرحومه و مغفور له اثرقالفك روحچون الفاتحه سنه ١٣٠١	-Hüve'l-Baki -Ya ilahi ol mübarek ism-i pakin izzeti -Hem Rasülün fahr-i alem Çah-ı kevineyn hürmeti -Eyle rabbim ravza-i cennet ya ilahe'l alemin -Gece gündüz eylesün hur-i gılman hidmeti -Harem-i hümayun başkatibi -Merhume ve magfur-ı leh Eser Kalfanın -Ruhuçün elfatiha -Sene 1301
--	---

Mezar Tipi: Kapak taşlı mezar

Malzemesi: Beyaz mermer

İşlenişi: Yüksek kabartma

Başlık Tipi: -

Mezar Ölçüleri			Kaide Ölçüleri						Şahide Ölçüleri							
Uzun Kenar	Kısa Kenar	Yük.	I. Kaide			II. Kaide			Baş Taşı				Ayak Taşı			
x	x	x	Uzun Kenar	Kısa Kenar	Yük.	Uzun Kenar	Kısa Kenar	Yük.	Yük.	Alt Genişlik	Ust Genişlik	Kalınlık	Yük.	Alt Genişlik	Ust Genişlik	Kalınlık
			310cm	177cm	10cm	260cm	128cm	18cm	188cm	105cm	107cm	x	182cm	112cm	108cm	x

Süsleme Özellikleri: İki kaide üzerinde, kapak formunda kademeli mermer bloktan oluşur. Kapak şeklindeki mermer bloğun çevresini yaprak motifleri kuşatmaktadır. Ortasında 75x30 cm ölçülerinde oval bir kabir suluğu vardır. Şahidelerin alt kısmı akant yapraklarından oluşan bir süslemeye sahiptir. (Foto 7-8).

5 Nolu Mezar TaşıKimliği: Fahrülmuhadderat Hatun⁷

Yeri: Üçüncü adada bulunur. İkinci giriş kapısının sol tarafındaki mezardır.

Ölüm Tarihi: 1884

Kitabesi: Silindirik olarak yükselen baş taşının dış yüzeyinde sağa dönük olarak dokuz satırlık kitabesi kartuşlar içerisinde bulunmaktadır. Kitabe şu şekildedir:

هو الخلاق الباقي سيادتلو دولتلو شريف عبد اله پاشا حضرتلر ينيك كريمه فخيمه رحيمه لرى فخر المخدر و تاج المستورات خانم افندى حضرتلر ينيك مرقد پرنوريدر الفاتحه فى ٢٦ م سنه ١٣٠٢	-Hüve'l-hallaku'l-Baki -Siyadetlü ve devletlü -Şerif Abdi İlah -Paşa Hazretlerinin -Kerime-i fahime-i rahimeleri -Fahru'l-muhaddarat ve tac -ü'l- mesturat hanım efendi -Hazretlerinin merkad-ı pür nurudur -El Fatiha Fi 26 M sene 1302
--	--

Mezar Tipi: Kapak taşlı mezar

Malzemesi: Beyaz mermer

İşlenişi: Yüksek kabartma

Başlık Tipi: -

Mezar Ölçüleri			Kaide Ölçüleri						Şahide Ölçüleri							
Uzun Kenar	Kısa Kenar	Yük.	I. Kaide			II. Kaide			Baş Taşı				Ayak Taşı			
x	x	x	Uzun Kenar	Kısa Kenar	Yük.	Uzun Kenar	Kısa Kenar	Yük.	Yük.	Alt Genişlik	Ust Genişlik	Kalınlık	Yük.	Alt Genişlik	Ust Genişlik	Kalınlık
			315cm	173cm	14cm	268cm	122cm	14cm	183cm	118cm	115cm	x	175cm	110cm	107cm	x

Süsleme Özellikleri: İki kaide üzerinde, kapak formunda kademeli mermer bloktan oluşur. Ortasında uçları sivri 45x22 cm ölçülerinde oval bir kabir suluğu bulunmaktadır.

Silindirik gövdeli şahidelerin alt kısmını akant yapraklarından oluşan bir süsleme çevirmektedir. Yaprakların uçları dışa doğru kıvrımlıdır (Foto. 9).

6 Nolu Mezar Taşı

Kimliği: Hatice Behice⁸

Yeri: Dördüncü adada bulunur. Birinci giriş kapısının sağ tarafındaki mezardır.

Ölüm Tarihi: 1900

Kitabesi: Baş taşının dış yüzeyinde beş satırlık kitabesi bulunmaktadır. İlk satırı Osmanlıca yazılan kitabenin 4 satırı Türkçedir. Kitabenin şu şekildedir:

هو الباقي

Hüve'l-Baki

Başmabeyinci Hamdi Paşa Kızı

Ve Miralay Galip Ateş zevcesi

Behice Hanım

1318

Mezar Tipi: Çerçevesiz mezar

Malzemesi: Beyaz mermer

İşlenişi: Oyma tekniği

Başlık Tipi: -

Mezar Ölçüleri			Kaide Ölçüleri						Şahide Ölçüleri							
Uzun Kenar	Kısa Kenar	Yük.	I. Kaide			II. Kaide			Baş Taşı				Ayak Taşı			
252cm	190cm	10cm	Uzun Kenar	Kısa Kenar	Yük.	Uzun Kenar	Kısa Kenar	Yük.	Yük.	Alt Genişlik	Ust Genişlik	Kalınlık	Yük.	Alt Genişlik	Ust Genişlik	Kalınlık
			x	x	x	x	x	x	38cm	90cm	70cm	2cm	x	x	x	x

Süsleme Özellikleri: Üstü açık çerçeveli olarak ele alınan mezarın bezemesi bulunmamaktadır (Foto. 10).

7 Nolu Mezar Taşı

Kimliği: Hacı Mahvisal Hanım⁹

Yeri: Dördüncü adada bulunur. Birinci giriş kapısının sağ tarafındaki mezardır.

Ölüm Tarihi: 1902

Kitabesi: Baş taşının dış yüzeyinde on satırlık kitabesi bulunmaktadır. Kitabe şu şekildedir:

<p>هو الباقي بو دنياده بولدم هيچ راحتى اختيار ايندم انك اچون رختى عقلى اولان بندن السون عبرتى ذوقه دكمز جهانك محنتى جنتمکان سلطان عبد المجيد خان حضرتلر ينك خزينه دارلرندن قيودان دريا قيصريلى احمد پاشا حرمى حاجه ماه وصال خاتمك روحنه الفاتحه سنه ۱۳۲۸</p>	<p>-Hüve'l-Baki -Bu dünyada bulmadı hiç rahatı -İhtiyar edebilmek için rihleti -Akli olan benden alsun ibreti -Zevkine değmez cihanın mihneti -Cennetmekan Sultan Abdulmecid -Han hazretlerinin hazinedarlarından -Kapudan-ı Derya Kayserili Ahmed Paşa -Haremi Hacı Mahvisal hanımın ruhuna -El Fatiha sene 1320</p>
---	--

Mezar Tipi: Çatma lahit mezar

Malzemesi: Beyaz mermer

İşlenişi: Yüksek kabartma

Başlık Tipi: Bitkisel tepelikli

Mezar Ölçüleri			Kaide Ölçüleri						Şahide Ölçüleri							
Uzun Kenar	Kısa Kenar	Yük.	I. Kaide			II. Kaide			Baş Taşı				Ayak Taşı			
162cm	82cm	39cm	Uzun Kenar	Kısa Kenar	Yük.	Uzun Kenar	Kısa Kenar	Yük.	Yük.	Alt Genişlik	Ust Genişlik	Kalınlık	Yük.	Alt Genişlik	Ust Genişlik	Kalınlık
			198cm	111cm	9cm	x	x	x	144cm	27cm	31cm	6cm	112cm	21cm	29cm	6cm

Süsleme Özellikleri: Köşeleri yuvarlatılmış sandukanın yüzeylerinde bezeme yoktur. Sadece köşeleri içbükey dikdörtgen şeklindeki panolara yer verilmiştir. Sandukanın üzeri kademeli mermer bloktan bir kapak ile örtülmüştür. Kapağın ortasına 27x40 cm ölçülerinde oval bir kabir suluğu bulunmaktadır.

Baş taşının dış yüzeyinde kitabesi bulunur. Bitkisel başlıkları, gül ve yaprak motiflerinden oluşur. Ayak taşının başlığı da muhtemelen benzer bir formdaydı fakat günümüze sağlam olarak ulaşamamıştır. İç yüzeyinde bir vazo içerisinden zarif kıvrımlar yaparak yükselen gül dalı bulunmaktadır. (Çizim 8-9) (Foto.11).

8 Nolu Mezar TaşıKimliği: Emine Hanım¹⁰

Yeri: Beşinci adada bulunur.

Ölüm Tarihi: 1911

Kitabesi: Baş taşının dış yüzeyinde dört satırlık kitabesi bulunmaktadır. Kitabe şu şekildedir.

صميمك جاريه سي علما دن عزت افنديك حليله سي امينه خانمك قبريدر في ٢٣ جمادى الاخر ١٣٢٩	-Fatiha -Samimin cariyesi Ulemadan İzzet Efendinin -Halilesi Emine hanımın kabridir -Fi 23 Cemadiyel-ahir 1329
--	---

Mezar Tipi: Çerçevesiz mezar

Malzemesi: Beyaz mermer

İşlenişi: Yüksek kabartma

Başlık Tipi: Alınlıklı

Mezar Ölçüleri			Kaide Ölçüleri						Şahide Ölçüleri							
Uzun Kenar	Kısa Kenar	Yük.	I. Kaide			II. Kaide			Baş Taşı				Ayak Taşı			
			Uzun Kenar	Kısa Kenar	Yük.	Uzun Kenar	Kısa Kenar	Yük.	Yük.	Alt Genişlik	Ust Genişlik	Kalınlık	Yük.	Alt Genişlik	Ust Genişlik	Kalınlık
x	x	x	313cm	262cm	7cm	x	x	x	147cm	45x11 cm	56x19 cm	11cm	x	x	x	x

Süsleme Özellikleri: Gazeteci Ahmet Samim ve Mehmet Tevfik Bey'in mezarlarının arasında yer almaktadır. Üç mezarda tek bir çerçeve içerisine alınmıştır. Baş taşları ölçü ve form olarak aynıdır. Dikdörtgen gövdeli baş taşlarının dış yüzeyinde sivri kemerli uçları püsküllü perde tasviri kullanılmıştır ve kitabeleri bu alana yerleştirilmiştir. Emine Hanım'a ait şahidenin başlık kısmı diğer mezarlardan farklıdır. Her iki yandan kıvrım ve yapraklarla ortada kaideli bir vazo içerisinde çiçek demeti alınlık şeklindedir (Çizim10) (Foto. 12).

9 Nolu Mezar TaşıKimliği: Nuriye Hanım ve kızı Pervin Hanım¹¹

Yeri: Üçüncü adada bulunur. İkinci giriş kapısının sol tarafındaki mezardır.

Ölüm Tarihi: 1916

Kitabesi: Sanduka kapağının üstünde iki ucu lotuslarla belirlenmiş bir kartuş içerisinde kitabesi bulunmaktadır. Kitabe şu şekildedir:

هو الله مشيران عظامدن برلين سفير اسبقى ارکان حربدن احمد توفيق پاشا سنه ١٣٣٨	-Hüve'llah -Müşiran-ı izamdan -Berlin sefir-i esbakı ekabir-i harbden -Ahmed Tevfik Paşa -Fi 15 R. Ahir sene 1338 -Fi 4 Kanun-ı evvel sene 1335
---	--

Mezar Tipi: Baldaken, sanduka
 Malzemesi: Beyaz mermer
 İşlenişi: Yüksek kabartma
 Başlık Tipi: -

Mezar Ölçüleri			Kaide Ölçüleri						Şahide Ölçüleri							
Uzun Kenar	Kısa Kenar	Yük.	I. Kaide			II. Kaide			Baş Taşı				Ayak Taşı			
135cm	69cm	28cm	Uzun Kenar	Kısa Kenar	Yük.	Uzun Kenar	Kısa Kenar	Yük.	Yük.	Alt Genişlik	Ust Genişlik	Kalınlık	Yük.	Alt Genişlik	Ust Genişlik	Kalınlık
			300cm	300cm	12cm	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x

Süsleme Özellikleri: Baldaken içerisinde kapak taşı sanduka tipolojisindedir. 43x43x75 cm ölçülerinde yüksek kaideye sahip 273 cm uzunluğunda dört sütun üzerine oturan geniş saçaklı, kubbeli bir yapıya sahiptir. Sütun başlıkları baklavalıdır (Foto.13).

10 Nolu Mezar Taşı

Kimliği: Mısırlı Fatma Şirin¹²

Yeri: Beşinci adada bulunur.

Ölüm Tarihi: 1920

Kitabesi: Ayak taşının iç yüzeyinde altı satırlık kitabesi Türkçe yazılmıştır.

Kitabe şu şekildedir:

Ameliyat neticesi genç
 Yaşında hayata gözlerini
 Yuman Mısırlı Şirin Paşa
 Hafidesi Fatma Şirinin
 Ruhuna Fatiha
 6 ikinci tesrim 1920

Mezar Tipi: Çerçeveli mezar
 Malzemesi: Beyaz mermer
 İşlenişi: Oyma tekniği
 Başlık Tipi: -

Mezar Ölçüleri			Kaide Ölçüleri						Şahide Ölçüleri							
Uzun Kenar	Kısa Kenar	Yük.	I. Kaide			II. Kaide			Baş Taşı				Ayak Taşı			
x	x	x	Uzun Kenar	Kısa Kenar	Yük.	Uzun Kenar	Kısa Kenar	Yük.	Yük.	Alt Genişlik	Ust Genişlik	Kalınlık	Yük.	Alt Genişlik	Ust Genişlik	Kalınlık
			241cm	130cm	9cm	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x

Süsleme Özellikleri: Bezemesi yoktur. Etrafını çevreleyen metal şebekenin üst kısmı kubbe görünümündedir (Foto.14).

11 Nolu Mezar Taşı

Kimliği: Fatimetüzzehra Hanım ve Gilman Hanım¹³

Yeri: İkinci adada bulunur.

Ölüm Tarihi: 1958-1920

Kitabesi: Silindirik olarak yükselen baş taşının dış yüzeyinde on, ayak taşının iç yüzeyinde sekiz satırlık kitabesi bulunmaktadır. Kitabeleri şu şekildedir:

<p>هو الخلاق الباقي سر قرين شهريارى ايكن ارتحال دار بقا اين مرحوم و مغفور المحتاج الى رحمة ربه الغفور علوم عاليه دن مأذون و مشاهر حظاطيين حافظ عثمان زكى بك خليله سى فاطمة الزهره خنمك روحچون الفاتحه سنه ۱۳۲۸</p>	<p>Baş Taşı: -Hüvel-hallaku'l-Baki -Ser kuranayı hazret-i şehriyarri -İrtihal-i dar-ı beka eden -Merhum ve magfur el muhtac ila -Rahmet-i rabbihi'l-gafur ulum-u âliyeden -Mezun ve meşahiri hattatiden -Hafız Osman Zeki Beyin -Celilesi Fatımatü'z-Zehra -Hanım"ın ruhiçün El Fatiha -sene 1378</p>
<p>أه من الموت سر قرنا مرحوم عثمان بك حفيده سى مطبعه عثمانيه صاحب و مديرى محمد رضا بك افنديك كريمه سى اون سكر ياشنده اكمال انفاس حيات ايندن غلمان خانمك روحنه فاتحه فى ۸ نيسان سنه ۱۳۳۹</p>	<p>Ayak Taşı: -Ah mine'l-mevt -Ser kurena merhum Osman Beyin hafidesi -Matbaa-i Osmaniye sahib ve müdiri -Mehmed Salim Beg Efendi'nin kerimesi -On sekiz yaşında ikmal-i -Enfas-ı hayat eden Gilman Hanım'ın -Ruhuna Fatiha -Fi 8 Nisan sene 1339</p>

Mezar Tipi: Çatma lahit mezar. Sandukanın, köşeleri 36 cm pahlanarak, uzunlaşmasına altıgen bir form kazanmıştır.

Malzemesi: Beyaz mermer

İşlenişi: Yüksek kabartma

Başlık Tipi: -

Mezar Ölçüleri			Kaide Ölçüleri						Şahide Ölçüleri							
Uzun Kenar	Kısa Kenar	Yük.	I. Kaide			II. Kaide			Baş Taşı				Ayak Taşı			
			Uzun Kenar	Kısa Kenar	Yük.	Uzun Kenar	Kısa Kenar	Yük.	Yük.	Alt Genişlik	Ust Genişlik	Kalınlık	Yük.	Alt Genişlik	Ust Genişlik	Kalınlık
175cm	85cm	17cm	x	x	x	x	x	x	120cm	88cm	83cm	x	120cm	88cm	83cm	x

Süsleme Özellikleri: Mezarlar Matbaa-i Osmaniye sahibi Ali Cevad'a ait mezarlar yan yanadır. Her iki mezarı sekizgen mermer bir şebeke çevirmektedir. Sekizgenin köşelerine sütunceler, kenarlarına atlamalı olarak yarım daire çıkıntılar yerleştirilmiştir. Mermer sütuncelerin üzerinden mukarnas başlıklı metal sütunlar yükselir. Metal çubukların oluşturduğu soğan kubbe ile sonlanan metal şebeke oldukça yüksek tutulmuştur. Silindirik gövdeli şahidelerin alt kısmını palmet ve kıvrık yapraklar arasından yükselen yıldız şeklindeki çiçek motifi süslemektedir (Çizim 11) (Foto. 15-16).

12 Nolu Mezar Taşı

Kimliği: Zehra Fatma Osmanoğlu¹⁴

Yeri: Dördüncü adada bulunur. Birinci giriş kapısının sağ tarafındaki gruptadır.

Ölüm Tarihi: 24 Mayıs 1965

Kitabesi: Baş taşının dış yüzeyinde, ay yıldız ile başlayan dokuz satırlık kitabesi Türkçedir. Kitabe şu şekildedir:

Sultan Mecid

Ehfadından

Burhanettin Efendinin

Torunu İbrahim Tevfik

Efendinin kızı

Zehra Fatma

Osmanoğlu

D.20.3.1896-Ö 24. 5. 1965

Ruhuna Fatiha

Mezar Tipi: Yüksek çerçeveli mezar

Malzemesi: Beyaz mermer

İşlenişi: Yüksek kabartma

Başlık Tipi: -

Mezar Ölçüleri			Kaide Ölçüleri						Şahide Ölçüleri							
Uzun Kenar	Kısa Kenar	Yük.	I. Kaide			II. Kaide			Baş Taşı				Ayak Taşı			
x	x	x	Uzun Kenar	Kısa Kenar	Yük.	Uzun Kenar	Kısa Kenar	Yük.	Yük.	Alt Genişlik	Ust Genişlik	Kalınlık	Yük.	Alt Genişlik	Ust Genişlik	Kalınlık
			200cm	100cm	28cm	171cm	72cm	10cm	86cm	67cm	49cm	10cm	x	x	x	x

Süsleme Özellikleri: Kitabesinde bulunan ay yıldız dışında bezemesi yoktur (Foto. 17-18).

Katalog No: 13

Kimliği: Emine Atiye Sultan¹⁵

Yeri: Altıncı adada bulunur.

Ölüm Tarihi: 1978

Kitabesi: Baş taşlarının dış yüzeyinde altı satır halinde Türkçe kitabesi bulunmaktadır. Kitabe şu şekildedir:

V Sultan Murad torunu

Şehzade Selahattin kerimesi

Damad O. Hami refikası

Emine Atiye Sultan

Ruhuna Fatiha

1893-1978

Mezar Tipi: Yüksek çerçeveli mezar

Malzemesi: Beyaz mermer

İşlenişi: Oyma tekniği
Başlık Tipi: -

Mezar Ölçüleri			Kaide Ölçüleri						Şahide Ölçüleri							
Uzun Kenar	Kısa Kenar	Yük.	I. Kaide			II. Kaide			Baş Taşı				Ayak Taşı			
			Uzun Kenar	Kısa Kenar	Yük.	Uzun Kenar	Kısa Kenar	Yük.	Yük.	Alt Genişlik	Ust Genişlik	Kalınlık	Yük.	Alt Genişlik	Ust Genişlik	Kalınlık
x	x	x	255cm	250cm	35cm	x	x	x	90cm	71cm	71cm	10cm	x	x	x	x

Süsleme Özellikleri: Bezemesi yoktur. Eşi damat Osman Hami Bey ile yan yana yatmaktadır (Foto.19-20).

14 Nolu Mezar Taşı

Kimliği: Fatma Gevheri Osmanoğlu¹⁶

Yeri: Altıncı adada bulunur.

Ölüm Tarihi: 1980

Kitabesi: Baş taşının dış yüzeyinde, Türkçe sekiz satırlık kitabesi bulunmaktadır. Kitabe şu şekildedir:

Sultan Abdülaziz Han'ın

Torunu

Şehzade Seyfeddin

Osmanoğlu'nun kızı

Bestekâr

Fatma Gevheri

Osmanoğlu

1904-1980

Mezar Tipi: Kapak taşlı lahit

Malzemesi: Beyaz mermer

İşlenişi: Yüksek kabartma

Başlık Tipi: -

Mezar Ölçüleri			Kaide Ölçüleri						Şahide Ölçüleri							
Uzun Kenar	Kısa Kenar	Yük.	I. Kaide			II. Kaide			Baş Taşı				Ayak Taşı			
			Uzun Kenar	Kısa Kenar	Yük.	Uzun Kenar	Kısa Kenar	Yük.	Yük.	Alt Genişlik	Ust Genişlik	Kalınlık	Yük.	Alt Genişlik	Ust Genişlik	Kalınlık
240cm	120cm	30cm	262cm	140cm	6cm	x	x	x	160cm	58cm	58cm	11cm	x	x	x	x

Süsleme Özellikleri: Kapak taşlı sandukası bezemesizdir. Yuvarlak kemerli baş taşının dış yüzeyinde S ve C kıvrımları ve yapraklarla bir bezeme oluşturulmuştur. Bu bezemenin altında tuğra şeklinde istifli bir yazı vardır. Kitabenin alt tarafında ise bestekârlığını işaret eden müzik aletleri ut, tambur, kemeçe ve kemeçe yayı yüksek kabartma olarak işlenmiştir (Çizim 12) (Foto. 21).

15 Nolu Mezar Taşı

Kimliği: Mihriban Mihrişah Osmanoğlu¹⁷

Yeri: Altıncı adada bulunur.

Ölüm Tarihi: 1987

Kitabesi: Baş taşının dış yüzeyinde, Türkçe harflerle dokuz satırlık kitabesi bulunmaktadır. Kitabe şu şekildedir:

Sultan Abdülaziz'in

Torunu

Veliaht Yusuf İzzettin

Efendi ile

Leman Hanım'ın kızı

Mihriban Mihrişah

Osmanoğlu

Ruhuna Fatiha

D.1916-Ö.1987

Mezar Tipi: Kapak taşlı lahit

Malzemesi: Beyaz mermer

İşlenişi: Yüksek kabartma

Başlık Tipi: -

Mezar Ölçüleri			Kaide Ölçüleri						Şahide Ölçüleri							
Uzun Kenar	Kısa Kenar	Yük.	I. Kaide			II. Kaide			Baş Taşı				Ayak Taşı			
Uzun Kenar	Kısa Kenar	Yük.	Uzun Kenar	Kısa Kenar	Yük.	Uzun Kenar	Kısa Kenar	Yük.	Yük.	Alt Genişlik	Ust Genişlik	Kalınlık	Yük.	Alt Genişlik	Ust Genişlik	Kalınlık
241cm	120cm	48cm	262cm	140cm	3cm	x	x	x	160cm	38cm	58cm	9cm	x	x	x	x

Süsleme Özellikleri: Dalgalı beyaz mermerden yapılmış kapak taşlı sandukası bezemesizdir. Bezemesel tek öge yuvarlak kemerli baş taşının dış yüzeyinde bulunan güneş tasviridir. Ortasında Hüve'l- Baki yazısı bulunan güneş tasviri 52 cm çapa sahiptir ve kitabenin üzerine yerleştirilmiştir (Çizim 13) (Foto. 22).

Değerlendirme

İstanbul Divanyolu'nda Sultan II. Mahmud Türbe'sinin Haziresinde 136 mezar taşı bulunmaktadır. Bu mezarlardan kitabeleri ile tespit edilebilen onbeşi kadın mezarlarıdır. Mezarlar 1860- 1987 yılları arasına ait olup, çoğunluğu 1900 yılından sonraki mezar taşlarıdır.

Sultan II. Mahmut Haziresindeki kadın mezar taşlarından 1-2-3-7-11 nolu mezar taşları çatma lahit, 6-8-10 nolu mezar taşları çerçevesi, 12-13 nolu mezar taşları yüksek çerçevesi, 4-5 nolu mezar taşları kapak taşlı, 14-15 nolu mezar taşları kapak taşlı lahit ve 9 nolu mezar taşı baldaken tipini yansıtmaktadır.

Mezar taşları, dikdörtgen gövdeli ve silindirik gövdeli olmak üzere iki ana tipe ayrılmaktadır. 1-7-8-12- 13-14 ve 15 nolu mezarların şahideleri dikdörtgen gövdeli, 4-5 ve 11 nolu mezar şahideleri silindirik gövdelidir. Dikdörtgen gövdeli şahidelerden 1 nolu mezar şahidesinin taban kısmı kıvrımlarla belirlenmiş, 2 ve 3 nolu mezar şahidelerinin taban kısmı armudi biçimde düzenlenmiştir. 6-9-10 nolu mezarlar ise şahidesizdir.

İncelenen kadın mezar taşlarından 7 nolu mezarın şahideleri bitkisel tepelikli, 1 nolu mezar şahideleri akant yapraklarından oluşan bitkisel tepeliklidir. 8 nolu mezar şahidesi iki yanda kıvrım ve yapraklar, ortada bir vazo içerisine

oturtulmuş çiçek buketinden oluşan üçgen alınlıklıdır. 2-3 nolu mezar şahideleri güneş tepeliklidir. 14-15 nolu mezar şahideleri yuvarlak kemerli tepeliğe sahiptir. Bunlardan 14 nolu şahidenin üzerinde S ve C kıvrımlarının ortasında tuğra şeklinde istiflenmiş bir yazı, 15 nolu şahidenin üzerinde güneş motifi ortasında Hüve'l-Baki yazılmış olup, diğerlerinde başlık yoktur.

7 nolu mezarın şahideleri üzerinde gül ve akant yapraklarıyla oluşturulan ve daha çok kadın mezarlarında görülen bu zarif tepelik örnekleri Samsun¹⁸, Giresun¹⁹, Trabzon²⁰, Kastamonu²¹, Adana²² ve Göynük (Bolu)²³ mezar taşları üzerinde izlenebilmektedir. 2-3 nolu mezar şahidelerinde uygulanan güneş tepelikli tip, yine Samsun, Trabzon, Kastamonu, Göynük (Bolu) mezar taşlarında benzer şekilde görülmektedir. 1 nolu mezar şahidelerinde akant yapraklarından oluşan tepeliğin bir örneğine İstanbul Silivrikapı Mezarlığındaki Bektaş Efendi'nin (ölümü 1526-1527) yenilenen şahide taşında, üzerindeki başlık formu ile birlikte uygulanmıştır²⁴.

İncelenen kadın mezar taşlarından yakın tarihli olanlar bezemesiz, XIX. yüzyıl ortalarından XX. yüzyıl başlarında yapılan örneklerde Osmanlı'nın son dönem süsleme üslubu hâkimdir. Kadın mezarlarında ağırlıklı olarak bitkisel süsleme, yanı sıra az örnekte soyut, nesnel ve geometrik motiflerde uygulanmıştır. İncelenen mezar taşlarındaki bitkisel motifler:

Üzüm-Asma; 2 nolu mezarda ayak taşında vazo içinden çıkan iki asma dalı ve alt kısımda gül dalları işlenmiştir. 3 nolu mezarın ayak taşında ise vazodan çıkan üzümlerin sarkıtıldığı bir asma dalı görülür. İki örnekte bulunan asma dalı ve üzüm salkımları İstanbul ve Anadolu'da XIX. yüzyıl mezar taşlarında karşımıza çıkmaktadır. İstanbul/ Eyüp Tokmaktepe Mezarlığı, Samsun, Gördes, Edirne Üç Şerefeli Camii Haziresi, Kastamonu, Kemah Sağıroğlu Mezarlığında benzer örneklere rastlanmaktadır²⁵.

Gül; özellikle kadın mezar taşlarının süslemesinde en sevilen çiçektir²⁶. İncelenen örneklerden 7 nolu mezarın ayak taşında vazo içerisinde gül dalı, tepeliğinde gül demeti şeklindedir. 2 nolu mezarın uzun ve kısa yüzeylerindeki panolarda gül, gül buketi, lale, papatya ve kıvrık yapraklar, kurdele ile fiyonk yapılarak bağlanmış bir buket veya çelenk şeklinde düzenlenmiştir. Bu süslemenin en güzel örnekleri İstanbul'da geç dönem mezar taşlarında itinalı işçiliği ile özelleşmiştir.

Akant Yaprığı; akant yaprakları²⁷, XVIII. yüzyıldan XX. yüzyıl başlarına kadar S ve C kıvrımları, deniz kabuğu motifleri ile birlikte görülmektedir. Bu uygulama yapıların iç ve dış süslemesinde çeşme cephelerinde ve özellikle mezar taşlarında yoğun bir şekilde karşımıza çıkmaktadır. İncelenen örneklerden 1 ve 7 nolu mezar taşlarının tepeliklerinde, akant yaprakları işlenmiştir. 3 nolu mezar sandukasında akant yaprakları, gün çiçeği ve gül ile birlikte bir kompozisyon oluşturmuştur. 4-5 nolu mezarlarda ise silindirik şahidelerin kaide kısımları değişik biçimlerde akant yaprakları ile süslenmiştir.

İncelenen mezar taşlarında bitki motifleri dışında 14 nolu mezarda görülen ut, tambur, kemeçe ve kemeçe yayı, Fatma Gevheri Osmanoğlu'nun

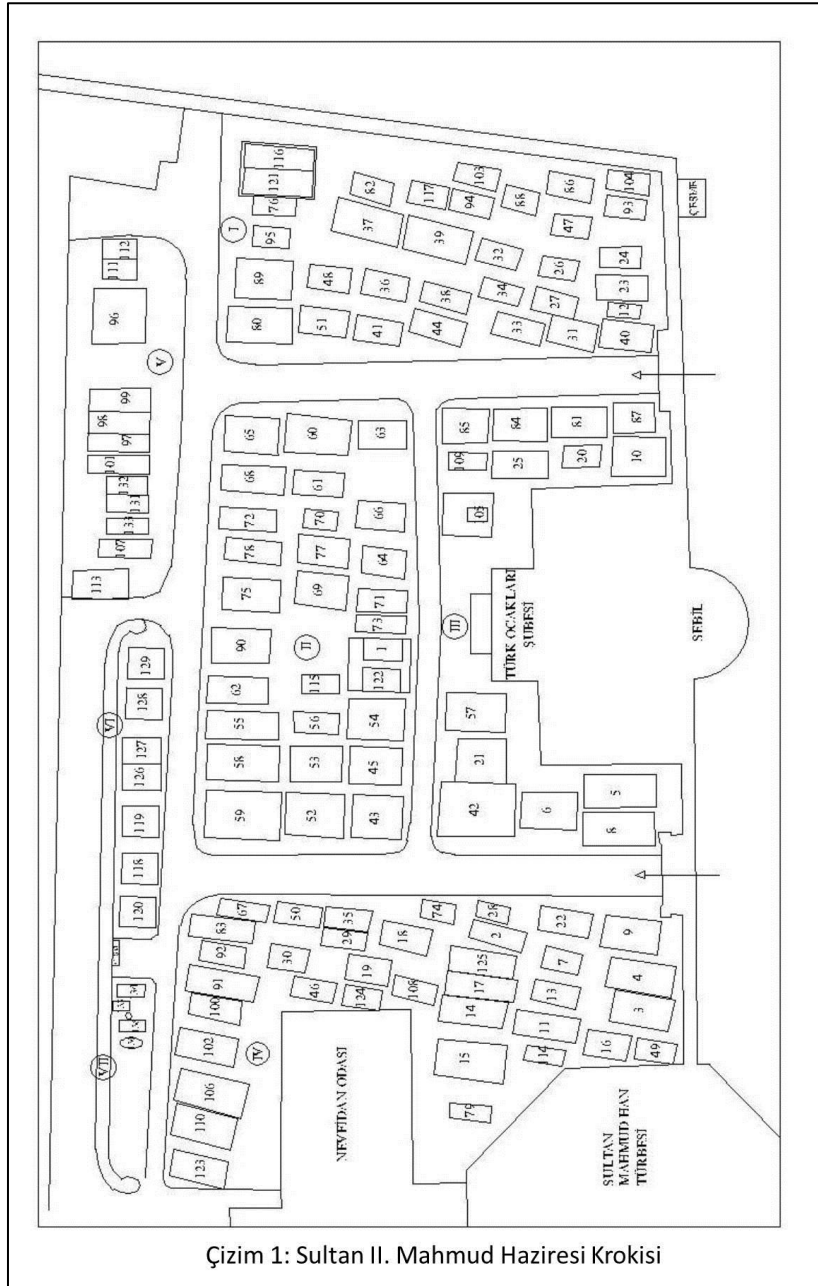
bestekârlığına işaret etmektedir. Bu dönem mezar taşlarında benzeri mesleki semboller yaygın olarak görülmektedir.

Mermer malzemenin kabartma tekniği ile uygulandığı bu kadın mezar taşları döneminin süsleme özelliklerine ışık tutan sanat eserleridir.

Kaynakça

- ¹ Hakkı Önkal, Osmanlı Hanedan Türbeleri, Ankara, 1992, s. 257; Günkut Akın, "Mahmud II Türbesi ve Sebili" Mad., İstanbul Ansiklopedisi, C. 5, İstanbul, 1994, s. 263-265; H. Burcu Özgüven, "Mahmud II Türbesi, Sebili, Çeşmesi ve Haziresi" Mad.,TDV. İslam Ansiklopedisi, C. 27, Ankara, 2003, s.357-358.
- ² Hazinedar Ustasıdır.
- ³ Makalede kitabeleri okuyarak katkıda bulunan Yrd. Doç. Dr. İbrahim Aykun'a teşekkür ederiz.
- ⁴ Hazinedar Ustasıdır.
- ⁵ Hazinedar Ustasıdır.
- ⁶ Harem-i Hümayun Başkâtibidir.
- ⁷ Şerif Abdullah Paşa'nın kızıdır.
- ⁸ Başmabeyinci Hamdi Paşa'nın kızı ve Miralay Galip Ateş'in eşidir.
- ⁹ Kayserili Kaptan-ı Derya Ahmed Paşa'nın eşidir.
- ¹⁰ İzzed Efendi'nin eşidir.
- ¹¹ Nuriye Hanım Berlin Elçisi Ahmet Tevfik Paşa'nın eşidir. Pervin Hanım ise onların kızıdır.
- ¹² Mısırlı Şirin Paşa'nın torunudur.
- ¹³ Fatimetüzzehra Hanım Hattat Osman Zeki Bey'in eşidir. Aynı mezarı paylaşan Gilman Hanım onların torunudur ve 1920 yılında vefat etmiştir. Fatimetüzzehra Hanım 1958 yılında vefat edince torununun yanına defnedilmiştir. Baş taşındaki kitabe Fatimetüzzehra Hanım'a, ayak taşındaki kitabe Gilman Hanım'a aittir.
- ¹⁴ Burhaneddin Efendi'nin torunu, İbrahim Tevfik Efendi'nin kızıdır.
- ¹⁵ Damat Osman Hami Bey'in eşidir.
- ¹⁶ Sultan Abdülaziz'in torunu, Şehzade Seyfeddin Osmanoğlu'nun kızıdır.
- ¹⁷ Sultan Abdülaziz'in torunu, Velihaht Yusuf İzzeddin Efendi'nin kızıdır.
- ¹⁸ Eyüp Nefes, İlkadım Seyyid Kutbiddin (Kökçüoğlu) Mezarlığı Tarihi Mezar Taşları, Samsun, 2009, s. 133-134.
- ¹⁹ Gazanfer İltar, Giresun İli Sahil Şeridindeki Osmanlı Mezar Taşları, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı (Yayınlanmamış)Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2005, s.370.
- ²⁰ Hülya Ölçay, Trabzon Sülüklü Şehir Mezarlığı 19. Yüzyıl Kadın Mezar Taşları, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı (Yayınlanmamış)Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2004, s.212.
- ²¹ Halit Çal- Özlem Ataoğuz Çal, Kastamonu Atabey Gazi Camisi Ve Türbesi Hazirelerindeki Mezar Taşları, Ankara, 2008, s. 30.
- ²² Serap Özkan, Geç Dönem Osmanlı Adana Mezar Taşları (18-20 Yüzyıl), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış)Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2007, s.127.

-
- ²³ Halit Çal, "Göynük (Bolu)Şehri Mezar Taşları" Vakıflar Dergisi, S. 30, Ankara, 2007, s. 308.
- ²⁴ H. Peter Laqueur, Hüve'l- Baki İstanbul'da Osmanlı Mezarları Ve Mezar Taşları, İstanbul,1997, s. 21.
- ²⁵ Çal-Ataoguz Çal, 2008, s.37-38; H. Kamil Biçici, "Gördes'te Bulunan Mimari Bezemeli Mezar Taşı İşçiliğinden Bazı Örnekler" Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, S. 13, Bişkek, 2005, s. 1-15;H. Kamil Biçici, "Manisa Müzesinde Teşhirde Bulunan Osmanlı Mezar Taşlarından Örnekler" Uluçam Armağanı, Ankara, 2008, s.59-60; Ayşegül Arslan, Edirne Üç Şerefeli Camii Haziresi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış) Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2006, s. 455.
- ²⁶ H. Peter Laqueur, " Osmanlı Mezar Taşlarının Süslemesinde Bitkisel Motifler" Suut Kemal Yetkin'e Armağan Ankara, 1984, s.263-274; Çal- Ataoguz Çal, 2008, s.30-32; TalhaUğurluel, "Eyüp Mezarlarında Cennet Meyveli Mezar Taşları" Tarihi Kültürü ve Sanatıyla VIII. EyüpSultan Sempozyumu Tebliğler, İstanbul, 2004,s. 117-121.
- ²⁷ Ayla Ödekan, "Ampir Üslubu" Mad., İstanbul Ansiklopedisi, C. 1, İstanbul, 1993, s. 247-249; Çal, 2007,s.310; Çal- Ataoguz Çal, 2008, s. 34; Abdülhamit Tüfekçioğlu, Edincik'te Türk Devri Mimarisi ve Mezar Taşları, Bursa, 2005, s. 91; Tülin Çoruhlu, "EyüpSultan ve Çevresindeki Hazirelerde Bulunan Mezar Taşlarında Kase İçinde Meyve Tasvirleri" Tarihi Kültürü ve Sanatıyla II. EyüpSultan Sempozyumu Tebliğler, İstanbul, 1998, s. 102-117; Nefes, 2009, s.133; Tülin Çoruhlu- Yaşar Çoruhlu, "İstanbul'da Bulunan Gemici/ Denizci Mezar Taşlarına Dair Bir Değerlendirme" Tarihi Kültürü ve Sanatıyla IV. EyüpSultan Sempozyumu Tebliğler, İstanbul, 2000, s. 76-89; Canan Hanoğlu, Erzurum Merkezde Cami Hazirelerinde Bulunan XVIII.-XIX. Yüzyıl Mezar Taşları, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı (Yayınlanmamış) Yüksek Lisans Tezi, Erzurum, 2006, s.202.

Çizim 1: Sultan II. Mahmud Haziresi Krokisi

Foto 1: Sultan II. Mahmud Türbe ve Sebili

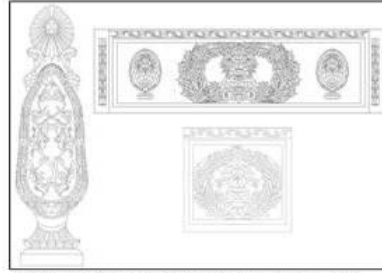
Foto 2: Sultan II. Mahmud Hazinesi

Çizim 2: 1 Nolu Mezar Ayak Taşı

Foto 3-4: 1 Nolu Mezar

Çizim 3-5: 2 Nolu Mezarın Uzun ve Kısa Yüzeyi

Foto 5: 2 Nolu Mezar

Çizim 6-7: 3 Nolu Mezar Uzun Yüzeyi

Foto 6: 3 Nolu Mezar

Foto. 7-8: 4 Nolu Mezar ve Kitabesi

Foto. 9: 5 Nolu Mezar

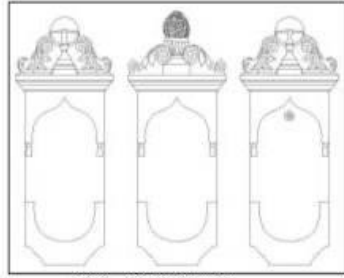
Foto. 10: 6 Nolu Mezar

Çizim 8-9: 7 Nolu Mezar Baş ve Ayak Taşı

Foto. 11: 7 Nolu Mezar

Çizim 10: 8 Nolu Mezar

Foto. 12: 8 Nolu Mezar

Foto. 13: 9 Nolu Mezar

Foto. 14: 10 Nolu Mezar

